

Dr.biol.h.c. ALDONIS VĒRIŅŠ*Īss dzīves gājums*

Dzimis 1929. gada 6. janvārī Valkas novada Zvārtavas pagastā. Beidzis LVU 1954. gadā. Biologs. Bioloģijas maģistrs. LZA 2001. gadā piešķīrusi goda doktora grādu – Dr.biol.h.c. Valsts emeritēto zinātnieku padome 2005. gada 25. maijā ievēlējusi par valsts emeritēto zinātnieku.

Oficiālie apbalvojumi: Pētera Dindoņa goda medaļa par sasniegumiem gladiolu selekcijā (1990), atklātā sabiedriskā fonda „Tēvzeme” goda balva par mūža ieguldījumu Latvijas puķkopības attīstībā (1999), starptautiskā gladiolu Goda zāle Ņujorkā – ievēlēts 2003. gadā – pirmais un pagaidām vienīgais selekcionārs no Latvijas un visas Austrumeiropas, Triju Zvaigžņu ordeņa 1. pakāpes Goda zīme par mūža ieguldījumu Latvijas puķkopības attīstībā (1999), Atzinības Krusta IV šķiras ordenis par nopelniem Latvijas valsts labā (2008), Latvijas Ministru kabineta balva par nozīmīgu ieguldījumu Latvijas puķkopības attīstībā (2008), LZA Artura Baklava vārdbalva par zinātnes popularizēšanu – par izcilu devumu puķkopības un daiļdārzniecības popularizēšanā Latvijā un ārpus tās robežām (2009), 62 Goda raksti un Diplomi Latvijā, Igaunijā, Lietuvā, Krievijā, ASV u.c. valstīs – galvenokārt par izcilu gladiolu šķirņu izveidi (157 A. Vēriņa izveidotās gladiolu šķirnes reģistrētas Starptautiskajā Gladiolu šķirņu Reģistrā).

Darba gaitas sācis kā LU Botāniskā dārza direktors (1953). Vēlāk strādājis un atjaunojis Latvijas Dārzkopības un biškopības biedrības Rīgas nodaļu, kā arī daudzus gadus strādājis žurnālu „Druva”, „Lauku Dzīve” un „Dārzs un Drava” redakcijās (pēdējā bijis galvenā redaktora postenī no 1999. līdz 2010. gadam).

Neskatoties uz daudzajiem darba gadiem žurnālistikā, viss šis laiks ļoti nopietni izmantots Latvijas puķkopības problēmu risināšanai un aktuālo puķkopības un dārzkopības jautājumu propagandai. To labi apliecina vairāk nekā 1400 presē publicēto A. Vēriņa zinātnisko un populārzinātnisko rakstu, kā arī 11 publicētās grāmatas, kurām A. Vēriņš bijis gan autors, gan redaktors. Sākot ar 1947. gadu (vēl vidusskolas laikā) nav izlaists ne gads, kad A. Vēriņa dārzā neaugtu lielākas vai mazākas puķu kultūru kolekcijas: daudzus gadus atsevišķu puķu kultūru šķirņu un hibrīdu stādījumi sasnieguši pat 3000 kvadrātmetru lielas platības ar daudziem tūkstošiem šķirņu. Tas īpaši attiecas uz gladiolām (ar kurām strādāts 50 gadus), lielziedu īrisiem (40 gadus), peonijām (35 gadus). Šobrīd A. Vēriņa dārzā atrodama lielākā peoniju šķirņu kolekcija valstī – ap 300 pasaules klases šķirņu un vairāki simti perspektīvu hibrīdu, no kuriem vairāki desmiti jau nosūtīti Amerikas Peoniju Apvienībai (ASV) šķirņu reģistrācijai.

Pēdējos 10 gados A. Vēriņš veicis lielu darbu peoniju kultūras atdzimšanai Latvijā. Jau aizpagājušā gadsimta beigās peonijas bija ļoti populāras visā Latvijā: praktiski bija grūti atrast tādu lauku sētu, kurā neaugtu pa kādam peoniju ceram! Bet pagājušā gadsimta otrajā pusē peoniju slava bija stipri pabalējusi: tā ne tuvu nebija tik spoža kā rozēm, lilijām, tulpēm, gladiolām, narcisēm u.c. Dažām kultūrām Latvijā pat radās atsevišķi tautā ļoti iecienīti vienas kultūras dārzi, piemēram, ceriņu dārzs Dobelē, rododendru dārzs Babītē. A. Vēriņam izdevās ieinteresēt Latvijas Valsts mežu Kalsnavas arborētuma vadību, un tur 2007. gadā tika izveidots pirmais peoniju dārzs, kurā katru gadu jūnija vidū tiek rīkoti peoniju svētki, kuru popularitāte aug gadu no gada. Piemēram, 2014. gada 15. jūnijā uz 4. peoniju svētkiem Kalsnavā sabrauca vairāk nekā 3000 peoniju draugu no visas Latvijas! Lielākā peoniju šķirņu daļa Kalsnavā nākusi no A. Vēriņa dārza.

Peoniju kultūras popularitātei daudz līdzējusi arī A. Vēriņa grāmata „Latvietis un viņa peonijas”, ko 2014. gada sākumā izdevis Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds.

A.Vēriņš stāsta: “Pilnīgi pamatoti var jautāt – kāpēc peoniju kultūra 20. gadsimta otrajā pusē Latvijā bija nonākusi pabērna lomā? Te minami divi cēloņi. Pirmais – Latvijā 19. gadsimta otrajā pusē un 20. gadsimta pirmajā pusē praktiski tika audzētas tikai franču cilmes 19. gadsimtā izveidotās šķirnes, kurām gan bija lieli un smaržīgi teicama pildījuma ziedi, bet tievi un neizturīgi ziedneši, kas viegli līka pie zemes. Arī ziedu krāsa bija vienmuļa: balti, rozā un sarkani, pie tam sarkanā krāsa bija vairāk vai mazāk biešu sarkana.

Otrais – Latvijā ar peoniju selekciju un skaistu peoniju šķirņu kolekciju (nemaz jau nerunājot par selekciju!) nenodarbojās neviens puķkopis. Bet, ja valstī nav neviena puķkopja, kas kādai puķu kultūrai savā dzīvē un darbā neierāda pirmo un galveno lomu, tad tāda kultūra stagnē. Tā tas bija noticis ar mūsu vecvecmāmiņu iemīļoto puķeni! Arī komunistiskā režīma žņaugi, kas privātām personām pilnīgi noliedza iespējas iegādāties puķu izejmateriālu no brīvās pasaules, darīja savu.

Toties ASV, īpaši pēc II pasaules kara, peoniju pasaule ieguva otro elpu: radās daudzi izcili peoniju originatori, kas izveidoja simtiem jaunu, skaistu un oriģinālu peoniju šķirņu ar stingriem ziednešiem, bagātīgu ziedu krāsu, jaunas šķirņu grupas utt. Peonijas kļuva par izcilu puķi! Astondesmito gadu sākumā man izdevās nelegālā ceļā iegūt pirmās 45 ASV izveidotās augstākās raudzes peoniju šķirnes. Kas tas bija par skaistumu! Manas gadu desmitiem iemīļotās un lolotās gladiolas, lielziedu īrisi, tulpes, krokusi u.c. arvien vairāk sāka ieņemt manā sirdī, prātā un praktiskajos stādījumos otro vai trešo vietu vai pat zemes trūkuma dēļ izzust no maniem stādījumiem. Pirmo un galveno vietu dārzā sāka ieņemt peonijas. Caur manu dārzu pēdējos 20 gados izgājušas tuvu pie 1000 peoniju šķirņu. Esmu darījis visu, lai atdotu goda vietu šai pasakainajai puķu kultūrai: Latvijas presē publicēti tuvu pie 50 lielāku vai mazāku rakstu, izskanējis daudz raidījumu radio un televīzijā, 2007. gadā publicētā brošūra par peonijām 12 000 eksemplāru tirāžā tika izpirkta mēneša laikā, tika radīts Kalsnavas peoniju dārzs (pateicoties Latvijas Valsts mežu atsaucei). Sasniedzot 80 gadu vecumu, es atteicos no žurnāla „Dārzs un Drava” galvenā redaktora amata, lai varētu vēl visus atlikušos dzīves gadus pilnīgi veltīt šai pasakainajai puķu kultūrai.

Piecus gadus veltīju plašākas grāmatas sarakstīšanai par peonijām „Latvietis un viņa peonijas”. Grāmatas 480 lappusēs principā aprakstīts visjaunākais par peoniju kultūru – sākot ar vēsturi, bioloģiju, agrotehniku, šķirnēm, sistemātiku, kā arī doti pilnīgi šķirņu apraksti vairāk nekā 1200 šķirnēm. Grāmatā ir vairāk nekā 800 krāsu foto. Atšķirībā no daudzām citām puķkopības grāmatām, kur krāsu foto sakopoti vienuviet, šajā grāmatā krāsu bilde iespiesta tanī pat lappusē, kur dots šķirnes apraksts. Tas priecē lasītāju. APS (*American Peony Society*) raksta, ka šī esot lielākā peoniju grāmata, kas pasaulē izdota 21. gadsimtā. Pagaidām esmu saņēmis par šo grāmatu tikai cildinošas atsauksmes no ASV, Jaunzēlandes, Nīderlandes, Krievijas, Lietuvas, Igaunijas, Vācijas un, protams, Latvijas”.